

Moralna panika u vezi sa maloletničkom delinkvencijom

Ana Nešić^a

Kroz istoriju su mladi u više navrata bili predmet moralne panike, a društvo ih je označavalo kao nemoralne zbog čestog odstupanja od opšteprihvaćenog načina života. Danas se ta okolnost nije značajnije promenila, na šta ukazuju i brojni medijski sadržaji u kojima su mladi predstavljeni u negativnom kontekstu, često kao nasilnici. Uzimajući u obzir okolnost da se stvarna zastupljenost maloletnika u ukupnom kriminalitetu ne odgovara stanju predstavljenom, na prvom mestu, u medijima, takvi sadržaji neretko dovode do osećaja uznemirenosti i zabrinutosti šire javnosti, što potom utiče na kreiranje predstave o mladima kao problematičnim članovima društva. Iako su u stvaranju moralne panike oko mladih važne reakcije različitih segmenata društva (medija, javnosti, organa formalne socijalne kontrole, vladajuće elite i pripadnika društvenih pokreta), dominantni akter u formiranju slike o maloletnom delinkventu su masovni mediji. Način izveštavanja medija o maloletničkoj delinkvenciji značajno oblikuje stav javnosti o mladima, što dovodi do preteranih reakcija pojedinih delova društva i zauzimanja stava o načinu na koji bi trebalo rešavati problem prestupništva mladih. Nasilničko ponašanje maloletnika, vršnjačko nasilje (kako ono u fizičkom, tako i ono u virtuelnom svetu), i drugi bezbednosni rizici, pogotovo oni u školskim sredinama, su uvek aktuelne teme koje izazivaju veliku pažnju javnosti, pa ne čudi što se mediji često opredeljuju da o njima senzacionalistički izveštavaju. Tako predstavljeni događaji lako dovode do paničnih reakcija javnosti i preuveličavanja ozbiljnosti situacije. S toga je od velike važnosti imati na umu da primena represivnih mera prema maloletnicima, koje bi trebalo da brzo umire javnost, ne dovode do rešavanja uzroka nastanka problema, kao ni do suzbijanja maloletničke delinkvencije u društvu.

KLJUČNE REČI: moralna panika, mladi, maloletnička delinkvencija, mediji.

---

^a Student doktorskih studija, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti.
E-mail: annadidanovic2411@gmail.com.

Uvod

Moralna panika je termin koji je sedamdesetih godina prošlog veka upotrebio Stenli Koen za opisivanje preterane reakcije medija, policije i šire javnosti u vezi sa aktivnostima pojedinih društvenih grupa, koje uglavnom predstavljaju njihova bezazlena ponašanja, ali način na koji su njihovi postupci medijski prikazani, najčešće kroz senzacionalističke naslove i tekstove, utiče na pojavu zabrinutosti i straha javnosti (Marsh and Melville, 2011, str. 2). Moralna panika je nekada nastajala kao rezultat nenamernog ishoda novinarskog izveštavanja, ali se čini da je danas moralna panika postala način da se na određene dnevne događaje skrene pažnja javnosti, jer se time obezbeđuje emocionalna uključenost koja povećava interesovanje javnosti. Grupe koje se služe moralnom panikom se razlikuju, političari takvim pristupom mogu dobiti podršku za svoje aktivnosti, biznismeni mogu ostvariti veći profit, ali je zajedničko da za sve te događaje javnost saznaže putem medija (McRobbie and Thornton, 1995, str. 559-560).

Mediji imaju veliku ulogu u kreiranju predstave građana o kriminalitetu, a stav je mnogih autora da su mediji često najvažniji činilac u određivanju stavova javnosti o zločinu i načinima na koje se na takva dela reaguje (Ignjatović, 2017, str. 20). Često su predmet interesovanja medija mladi i njihova negativna ponašanja. Jedna od posledica senzacionalističkog izveštavanja o pojedinim aspektima maloletničke delinkvencije je stvaranje pogrešne predstave o njenoj rasprostranjenosti. Davanje pažnje i medijskog prostora samo određenim događajima, posebno onima u kojima dominira nasilje, brutalnost i agresivnost mladih, formira iskrivljenu sliku o maloletničkoj delinkvenciji, koja se često ne podudara sa njenom stvarnom zastupljenošću u društvu (Gray, 2003, str. 45). Mladi su kroz istoriju u više navrata bili predmet moralne panike, a društvo ih je označavalo kao nemoralne jer su često odstupali od opšteprihvaćenog načina života. U savremenom društvu se ta okolnost nije značajno promenila. Danas je primetan trend čestog isticanja porasta stope zastupljenosti maloletničke delinkvencije, što je rezultat medijskog izveštavanja kojim se iznose zabrinjavajući podaci, pretežno bez navođenja izvora iz kojih oni potiču, dok stručnjaci, oslanjajući se na zvaničnu statistiku, navode da je primetna stagnacija ili čak pad zastupljenosti maloletničke delinkvencije u užem smislu¹ tokom poslednjih godina (Igrački i Ilijić, 2016, str. 193). Na ovaj način se kreira iskrivljena slika o pravim

---

¹ U stručnoj literaturi se maloletnička delinkvencija najčešće posmatra u užem i u širem smislu. Maloletnička delinkvencija u užem smislu obuhvata ponašanja koja su inkriminisana krivičnim zakonima kao krivična dela i koja bi, da su izvršena od strane punoletnih lica bila označena kao kriminalitet. U širem smislu se pod maloletničkom delinkvencijom podrazumevaju svi oblici devijantnog ponašanja maloletnika, poput sitnih kažnjivih dela mladih, bekstva od kuće, opijanja i sl. (Ignjatović, 2021, str. 15).

razmerama delinkvencije mladih, a usled preteranih reakcija pojedinih članova društva (medija, javnosti, policije), ona počinje da se opaža kao realan problem. Vremenom dolazi i do insistiranja na promenama i aktivnostima koje će, po mišljenju nekih aktera moralne panike, dovesti do rešavanja problema delinkvencije mladih, kao i zaštite i veće bezbednosti članova društva (Prodović, 2011, str. 385).

Evolucija moralne panike u vezi sa mladima

Iako se termin moralna panika pojavljaju u XX veku, ponašanja koja su dovodila do preterane reakcije šire javnosti imaju mnogo dužu istoriju. Tokom XIX veka se u britanskom društvu stvorila panika u vezi mladih koji vrše razbojništva na ulicama koristeći sredstva prigodna za gušenje i davljenje žrtvi. Mediji su pomogli stvaranju atmosfere još većeg straha i panike među građanima pišući članke o različitim iskustvima žrtava ovih zločina. Reakcija medija, javnosti i vlasti je bila toliko snažna da su usledile značajne promene u društvu, poput izmene zakonodavstva koje je za cilj imalo uvođenje strožih kazni za mlade prestupnike, u okviru kojih je bio i povratak fizičkog kažnjavanja (Marsh and Mellville, 2011, str. 10).

Termin „moralna panika“ prvi je upotrebio Stenli Koen kako bi opisao situaciju u kojoj mediji, javnost, pripadnici organa formalne socijalne kontrole, najviših organa vlasti i aktivisti reaguju na određena problematična ponašanja mladih. Koen je istakao da problem predstavljaju neadekvatne, preterane reakcije velikog dela društva na ispoljavanje određenih ponašanja koja ne zavređuju takva reagovanja. Mediji, u želji da dostignu što veću popularnost i tiraž, izveštavaju o velikom udelu maloletnika u nasilničkom kriminalitetu, i kriminalitetu uopšte, čime postaju odgovorni za izazivanje panike u društvu i stvaranju slike o maloletnom delinkventu kao neprijatelju. Primer toga su mnogobrojni novinski naslovi koji su maloletnike predstavljali kao vandale i nasilnike, isticali rizik koji njihovo ponašanje predstavlja za društvo, dok je u stvarnosti zastupljenost maloletnika u izvršenju takvih zločina bila potpuno drugačija (Goode and Ben-Yehuda, 2009, str. 22-23).

Koen je posebno pažnju posvetio moralnoj panici koja je nastala šezdesetih godina prošlog veka u Engleskoj usled preterane reakcije medija, javnosti i policije na pojavu „motociklista i roker“ (engl. *mods and rockers*). Mladi koji su pripadali ovoj grupaciji okarakterisani su kao opasnost, čime je stvorena velika disproporcija između stvarne i percipirane pretnje koju oni predstavljaju po društvenu zajednicu (Cohen, 1980, str. 9). Početkom decenije niko nije ni obraćao pažnju na stil oblačenja mladih, a sam termin „roker“ nije ni bio upotrebljavan u javnosti. Zbog senzacionalističkih naslova i novinskih članaka na tu temu, stvorila uznemirenost i panika među građanima, ali i želja da se sprovedu promene koje će opasnost iskoreniti. Me-

đutim, samo nekoliko godina nakon ovih dešavanja, prestaje interesovanje medija za njih i oni nestaju iz svesti javnosti (Marsh and Mellville, 2011, str. 3).

Još jedan od primera moralne panike u Engleskoj koji je povezan sa stilom oblačenja mladih je sličaj „kukuljica“ (engl. *hoodies*). Trend je započeo tako što su mladi, inspirisani filmskim i muzičkim zvezdama, počeli da nose kapuljače koje su im prekrivale lice. Takav trend je vrlo brzo povezan sa osobama koji potiču iz siromašnih porodica, a nakon nekoliko izvršenih krađa u velikim trgovinskim centrima u kojima su mladi koristili kapuljače kako bi prikrili svoj identitet, svi koji su bili pristalice takvog stila oblačenja su smatrani pripadnicima „kulture kukuljica“ i označeni kao „opasnost po društvo“ (Ignjatović, 2021, str. 151). Rezultat moralne panike stvorene usled „kukuljica“ je zabrana ulaska u neke trgovinske centre, u kojima su krađe bile izvršene, za sve osobe koje nose kapuljače ili kape. Pripadnici najviše političke vlasti u Engleskoj su podržali ovakvu odluku, čime je ona dobila na posebnom značaju. Nastupile su brojne debate na temu da li su oni koji nose kapuljače zaista problem i pretnja društvu. Dok je za jedne „kultura kukuljica“ predstavljala opasnost i prikaz svega onoga što je negativno u britanskom društvu, za druge su bili besmisleni pokušaji da se zabranom nošenja kapuljača na određenim mestima pokuša rešiti problem kriminaliteta, smatrajući da se time ne deluje na uzrok nastanka zločina (Marsh and Mellville, 2011, str. 11). Ni danas nije neuobičajeno videti naslove u medijima koji povezuju nošenje kapuljača sa krađama, vandalizmom ili drugim oblicima nasilničkog ponašanja. Time se „kapuljačama“ daje kriminalna konotacija, a potom se stvara atmosfera u kojoj se vode debate medija, političara, predstavnika društva i javnosti o njihovoj značenju i značaju (Rahman, 2016, str. 113).

Pored panike koja se stvarala oko izgleda i oblačenja mladih, tokom prethodnih decenija je često dolazilo do moralne panike u vezi sa maloletničkim bandama. U Francuskoj je pre više od polovine veka nastao talas panike izazvan mladima koji deluju u bandama i ispoljavaju nasilničko ponašanje, kako prema drugim ljudima, tako i prema institucijama (Ilić, 2017a, str. 167). U Sjedinjenim američkim državama je postojala slična situacija i moralna panika kao i u Evropi. Bande su izazivale osećaj straha kod građana, a njihovi članovi su označeni kao pretnja zajednici. Ti-nejdžeri, bez obzira na to da li su pripadali nekoj bandi, su izazivali uznemirenost i strah kod građana, a to je povlačilo i njihovu stigmatizaciju i stvaranje marginalnog statusa u društvu. Iako je postajala utemeljenost za osećaj straha od maloletničkih bandi, s obzirom na to da su njihovi pripadnici vršili dela nasilničkog i imovinskog kriminaliteta i upuštali se u zloupotrebu opojnih droga, u realnosti je bilo mnogo više izvršenih dela koja nisu imala veze sa nasiljem (Cyr, 2003, str. 30).

Najčešće teme moralne panike modernih društava nastaju prihvatanjem novih trendova, poput novih muzičkih pravaca (džeza, rokenrola, pank a i sl.), društvenih pokreta (poput feminizma), ekspanzije filmova nasilničkog sadržaja i ispitivanjem uticaja koji takvi sadržaji imaju na društvo. Mediji svakodnevno upozoravaju na neku novu opasnost, tako da je danas lako da neka pojava dobije na značaju i izazove moralnu paniku (Tomson, 2003, str. 16).

Akteri u kreiranju moralne panike u vezi sa mladima

Reakcije članova pet segmenata društva ključne su u stvaranju moralne panike, a to su mediji, široka javnost, organi formalne socijalne kontrole, odnosno policija, političari i pripadnici društvenih pokreta (Goode and Ben-Yehuda, 2009, str. 23).

Mediji

Mediji su od oduvek imali veliku ulogu u stvaranju moralne panike. Kada se neko ili nešto označi kao pretnja vrednostima ili interesima društva, mediji to prikazuju u formi koja je pogodna i lako prepoznatljiva, čime se stvara panika na kolektivnom nivou, jer je percipirana pretnja usmerena prema nečemu što članovi društvene zajednice smatraju posebno važnim i „svetim“ (Tompson, 2003, str. 16-17). Najvažniji činilac u kreiranju moralne panike je način medijskog predstavljanja i tumačenja prvobitnog događaja. Panične reakcije javnosti se stvaraju na osnovu prvih i neobjektivnih predstava o događaju koju su mediji prezentovali. Nakon toga sledi preuveličavanje i preterivanje po svim dimenzijama – po broju učesnika, intenzitetu i posledicama događaja. Usled takvog pisanja, koji podrazumeva i senzacionalističke naslove, stvara se iskrivljena slika o određenom problemu u društvu. Finalna etapa ovog procesa je stvaranje simbola koji se vezuju za predmet moralne panike, i koji dobijaju negativni kontekst (Maširević, 2007, str. 251).

Prvi slučajevi moralne panike u vezi sa mladima su bili povezani sa medijima. Tokom prošlog veka su novinski članci preterano izveštavali o pojedinim događajima, najčešće o aktima vandalizma mladih, koji su u tom momentu činili samo jedan deo u ukupnom kriminalitetu. Međutim, naslovi, kao i načini pisanja o maloletnim delinkventima, davali su na ozbiljnosti slučajevima vandalizma, a na temelju takvog izveštavanja se stvarao stereotip o mladom nasilniku. Vremenom je prestalo da postoji interesovanje medija o istinitosti događaja, a tekstovi koji su pisani su počeli da podsećaju na ono što je ranije pročitano (Cohen, 1972, str. 31-32).

Čest je slučaj da u periodima društvenih promena predmet moralne panike postanu mladi ljudi. Moralna panika se stvara kada mediji izveste o jednom običnom do-

gađaju, a predstave ga neobičnim, čime uvećaju devijacije tako što aktiviraju moralni diskurs u kome se kolektivno demonizuju učinioci tog dela. Nakon toga sledi uznemirenost i zabrinutost, a društvo postaje saglasno u moralnom osuđivanju prestupnika (Jewkes, 2004, str. 239). U osnovi moralne panike ne leži bavljenje uzrocima koji su doveli do nedozvoljenih ponašanja mladih, već insistiranje na hitnom reagovanju države i društva. Senzacionalističko izveštavanje simplifikuje uzroke koji su doveli do delinkventnog ponašanja, što utiče na iznošenje zahteva za pooštavanjem krivičnih sankcija i represije uopšte. Bez obzira da li promena nastupi ili ne, posle određenog vremena se gubi interes javnosti i medija za problem, čime stvarne promene izostaju (Prodović, 2011, str. 386).

Slučajevi moralne panike koji povezuju mlade i nasilje vezuju se i za reakcije medija i štampe na filmove koju su tokom druge polovine prošlog veka prikazani. Najveći talas moralne panike su izazvali filmovi „Paklena pomorandža“ (engl. „*Clockwork Orange*“) i „Ratnici podzemlja“ (engl. „*The Warriors*“), koji su, umesto da budu radikalna kritika savremenih dešavanja, označeni kao glavni izvor problema u Britaniji (Prodović, 2011, str. 387). Radnja filma „Paklena pomorandža“ prati nasilničko ponašanje maloletnih delinkvenata, a nakon što su neki pojedinci nasilje, koje i inače primenjuju, stilizovali na način na koji je to urađeno u filmu, usledio je niz optužbi na račun filma za eskalaciju nasilja u društvu. Nakon jednog incidenta, koji je preuveličan i dramatično opisan u medijama, svi slučajevi nasilja, tuča i obračuna mladih u Britaniji su pripisani negativnom uticaju filma. S druge strane, film o uličnim bandama, nasilju i obračunima, „Ratnici podzemlja“, je stvorio moralnu paniku nakon što je, u blizini bioskopa gde je prikazan film, došlo do obračuna bandi koji je rezultovao lišenjem života učesnika sukoba. Prst je odmah uperen prema filmu, kao okidaču nasilja. I pored toga što su maloletničke bande postojale mnogo pre prikazivanja filma, i što radnja filma ni na koji način nije uticala na povećanje stope kriminaliteta u društvu, značajnije zastupljenosti maloletničke delinkvencije ili ubistava, reakcije raznih delova društva su bile toliko snažne da su se čak i pojedina udruženja građana i crkvene organizacije uzbunile protiv filma (Maširević, 2007, str. 251-252).

Rast moralne panike se poslednjih godina povezuje sa delovanjem masovnih medija. Mediji često selektivno informišu građane o određenim aspektima kriminaliteta, događaji se uglavnom dodatno dramatizuju, a sve to zajedno dovodi do stvaranja iskrivljene slike o kriminalitetu u društvu (Janković, 2018, str. 117). U modernim društvima se do velikog broja informacija dolazi posrednim putem, odnosno primaju se informacije koje su prethodno najčešće obrađene od strane masovnih medija, a zatim se takve vesti plasiraju do javnosti (Marsh and Mellville, 2011, str. 3). Problem u tom procesu je što masovni mediji tragaju za načinima koji će im pomoći u povećanju prodaje, zbog čega se često odlučuju na senzacionalističko izveštavanje. Time se služe kako štampani

mediji, koji su teško su pogođeni globalnom finansijskom situacijom i borbom sa implikacijama tehnološkog napretka u svom poslovnom modelu, tako i brojni internet sajtovi i televizijski programi. Kako bi se povećala finansijska dobit u periodima kada je rast nizak, masovni mediji koriste „internet trolovanje“, odnosno formu provokacije internet korisnika koja dovodi do skandala i moralne panike, a sve u nameri povećanja broja pratilaca sadržaja masovnih medija i promovisanja ideja koje odgovaraju i odražavaju interese malih, moćnih društvenih grupa (Bishop, 2014, str. 14;21).

Masovni mediji ne prestaju da senzacionalistički izveštavaju o svim temama, posebno o nasilju i kriminalitetu, a medijski su posebno atraktivni slučajevi nasilja dece i nasilja nad decom. Bilo da su maloletnici učinio ili žrtve zločina, u dnevnim novinama će se na neprimeren način izvestiti javnost o takvim događajima, kako bi se povećali tiraž i profit. Za medije su izrazito interesantni slučajevi u kojima se povezuju maloletnici i događaji koje karakteriše visok nivo brutalnosti, agresivnosti i nesreće (Glomazić, 2015, str. 59).

Javnost

Koen je u okviru moralne panike uključio i koncept zabrinutosti javnosti. Da bi do moralne panike u društvu došlo, potrebno je da postoji neki latentni potencijal kod javnosti za reakciju na, od strane medija, priloženi problem, kako bi se razvila i raširila panika (Cohen, 1972, str. 11). Osnov za nastanak svake moralne panike nalazi se u prethodno aktiviranoj zabrinutosti opšte javnosti. Izazvana zabrinutost javnosti je samo vatra koja lako može prerasti u požar velikih razmera ukoliko se na takvo raspoloženje i atmosferu u javnosti umešaju mediji svojim izveštavanjem, političari, moralni aktivisti i drugi subjekti svojim javnim nastupima (Ilić, 2017b, str. 299).

Koen je, baveći se problemom moralne panike, iskoristio termin „narodni demoni“ (engl. *folk devil*), kako bi opisano „prigodnog neprijatelja“ odgovornog za sve nedaće, strahove i štete koje nastaju u jednom društvu. Za javnost koja je obuhvaćena talasom moralne panike, ti narodni demoni predstavljaju personifikaciju zla i neprijatelja koga se treba plašiti. Iako su se kroz vreme i društva menjivali narodni demoni i neprijatelji, maloletni delinkventi su bili i ostali označeni kao problematična kategorija (Goode and Ben-Yehuda, 2009, str. 27).

Kontinuirano prikazivanje mladih u negativnom kontekstu u mnogome je uticalo na stvaranje atmosfere straha u javnosti u vezi sa maloletničkom delinkvencijom i nasilništvom, koje veoma često kulminira kada maloletnik izvrši neko teško krivično delo, poput ubistva, razbojništva i sl. (Ilić, 2017a, str. 168). U tom smislu, mediji ostvaruju najsnažniji uticaj na javnost po pitanju izazivanja osećaja straha od maloletničkog kriminaliteta. Nasilnički kriminalitet, kao i kriminalitet maloletnika

uopšte, je nešto čime su mediji opčinjeni i o čemu često izveštavaju, što ima značajnu ulogu u kreiranju percepcije javnosti o pretnji koju mladi mogu predstavljati (Bremner, 1997, str. 18-19).

Organi formalne socijalne kontrole

Organi formalne socijalne kontrole, policija, tužilaštvo, sudovi, ustanove za izvršenje krivičnih sankcija, predstavljaju institucije kojima je primarni zadatak suzbijanje kriminaliteta u društvu. Policija se bavi suzbijanjem kriminaliteta prevencijom, odnosno sprovođenjem mera i aktivnosti na sprečavanju vršenja krivičnih dela, ili represijom, tj. preduzimanjem odgovarajućih mera i radnji u cilju otkrivanja i dokazivanja već izvršenih krivičnih dela. Kada dođe do izvršenja krivičnog dela, zadatak tužilaštva postaje gonjenje učinilaca radi zaštite zakonitosti, ali i prava i sloboda građana. Zadatak sudova je da donesu odgovarajuću odluku u postupku koji bi trebalo da zadovolji sve standarde pravičnog suđenja. Poslednje, ustanove za izvršenje krivičnih sankcija, predstavljaju mesta na kojima osuđenici izdržavaju krivične sankcije, a takođe imaju značajnu ulogu u suzbijanju kriminaliteta, s obzirom na to da od uspeha tretmana koji se sprovodi u ovim ustanovama zavisi i buduće ponašanje osuđenih, a time i zaštita društva od kriminaliteta (Ilić, 2020, str. 66-67).

Uloga organa formalne kontrole u stvaranju moralne panike nije ni poželjno ni očekivano ponašanje, a sami pripadnici tih organa nikada neće javno priznati svoju ulogu u tome, ali se njihovo učešće u tom procesu može pretpostaviti na osnovu poznavanja mehanizama nastanka moralne panike. Njihova uloga može biti aktivna, odnosno podrazumevati svesno i planirano učešće radi postizanja ciljeva koji nisu direktno povezani s idejom efikasnog suprotstavljanja kriminalitetu, kao i pasivna, koja je daleko češća, a obuhvata postupanja pripadnika organa formalne socijalne kontrole u okviru sopstvene nadležnosti koja podržavaju stvaranje ili održavanje moralne panike (Ilić, 2017a, str. 113). Iako je uloga medija ključna u kreiranju moralne panike, njihova izveštavanja se najčešće oslanjaju na stručnjake, obično predstavnike države, policiju, sudove, odnosno njihove zvaničnike, koji definišu parametre određene društvene pretnje (Hall *et al.*, 1978, str. 218).

Kada je reč o ulozi organa formalne socijalne kontrole u vezi sa moralnom panikom i mladima, Stenli Koen je, nadovezujući se na koncept kulture društvene kontrole koja se razvila u periodu moralne panike oko „motociklista i rokera“, opisao reakcije dva organa formalne socijalne kontrole, policije i sudova. Policija, prema njegovom tumačenju, ima značajnu ulogu ostvarivanju primarne reakcije na devijantna ponašanja i etiketiranja, ali takođe ima i važnu ulogu u kasnijim fazama moralne panike. Uloga policije u nastanku i razvoju moralne panike je opisana i

zamišljena kao deo procesa kontrole i senzibilizacije. U skladu sa svojom pozicijom u zaštiti društva, policija mora da reaguje na bilo koju uočenu pretnju po zakon i red, što čini njenu kontrolnu ulogu. Deo procesa koji se odnosi na senzibilizaciju ostvaruje indirektan uticaj na policiju tako što je podstiče na akciju koja za primarni cilj ima smanjivanje osećaja zabrinutosti javnosti. Time policija pokazuje da dobro obavlja svoj posao i poboljšava svoj imidž u zajednici (Cohen, 2002, str. 90,97).

Zbog velikih tenzija i sveopšte netrpeljivosti javnosti i policije prema motociklistima i rokerima, u britanskom društvu je tokom trajanje ove moralne panike policija prestala da se vodi principom neutralnog sprovođenja pravde i zaštite prava svakog pojedinca. Na delu su bile razne zloupotrebe policijskih ovlašćenja koje su podrazumevale i nepotrebno uključivanje javnosti u sprovođenju taktike kontrole gomile. Najviše uznemiravanja bilo je rezervisano za mlade ljude kod kojih su bili zapaženi određeni stilovi odevanja, frizure i motori, i za policiju su oni predstavljali legitimnu metu za društvenu kontrolu (Cohen, 2002, str. 99-100).

Uloga sudova tokom moralne panike se najbolje vidi kroz brzinu u kojoj se odluke po pitanju neke krivične stvari donose i težini kazne koja se odmerava učiniocu. U praksi sudova se tada može zapaziti primena brojnih neuobičajenih radnja, poput čestih i proizvoljnih primena mere pritvora, odbijanja prava na jemstvo, neuobičajeno brzo rešavanje slučajeva koji rezultuju donošenjem osuđujuće presude za malolenika i sl. (Cohen, 2002, str. 113).

Tokom perioda moralne panike primetno je da sudovi koriste strože kazne za okrivljene koje smatraju pretnjom društvenim vrednostima. Primena strožih kazni bi morala biti srazmerna uočenoj a ne preuveličanoj pretnji kako bi bila pravedna i imala normativni legitimitet (Gur-Arye, 2018, str. 161).

Vladajuća elita

„Elitistička“ teorija o nastanku moralne panike u društvu podrazumeva da određena mala ali snažna grupa, ili više grupa, planski vodi kampanju koja za cilj ima širenje osećaja straha, zabrinutosti i panike u javnosti, a sve to u nameri odvratanja pažnje javnosti od nekog realnog i ozbiljnog problema koji ugrožava i šteti interesima te grupacije. Takva teorija se zasniva na stanovištu da elite imaju ogromnu moć u društvu, da dominiraju medijima, utiču na izmene zakonodavstva, rad pripadnika organa formalne socijalne kontrole, kao i da ostvaruju kontrolu nad mnogim društvenim grupama i pokretima (Goode and Ben-Yehuda, 1994, str. 164). Pripadnici elite svesno preduzimaju korake u cilju stvaranja moralne panike oko pojava koje nisu u tolikoj meri alarmantne i ne zaslužuju takav publicitet. Ove situacije se

dešavaju u uslovima ekonomske krize, velike nezaposlenosti i siromaštva, kao i niza drugih propratnih problema (Ilić, 2017b, str. 300).

Najpoznatiji primer moralne panike koji je stvorila vladajuća elita je panika u vezi sa uličnim krađama 70-ih godina prošlog veka koja je zadesila Veliku Britaniju. Tada su strah i zabrinutost povodom uličnih krađa imali rapidan rast, iako u stvarnost nije bilo nikakvog povećanja zastupljenosti ovog oblika kriminaliteta. Javnost je postajala sve više uznemirena, mediji su izveštavali o velikoj pretnji koji dolazi od uličnih pljačkaša, a sudovi su na to reagovali učestalim presudama. Razlog takvom stanju nije bio u porastu broja uličnih pljačkaša ili učestalosti njihovih nezakonitih aktivnosti, već u odvratanju kojim se vladajuća elita služila kako bi skrenula pažnju sa ekonomskog stanja u državi (Goode and Ben-Yehuda, 1994, str. 165). Vladajuća elita je kroz medije ubedila javnost da ulični kriminalitet nanosi ozbiljnu štetu britanskom društvu, da je postao svakodnevna pojava koja je dostigla epidemijske razmere, kao i da je rešenje problema stvaranje društva u kojem se policija mora obračunati sa prestupnicima (Goode, Ben-Yehuda, 2009, str. 65).

Da bi vladajuća elita mogla da ostvari svoj cilj i na brz i lak način stvori moralnu paniku u društvu, mora da pogodi koja pojava kod većine ljudi izaziva snažnu emocionalnu reakciju. U tome joj može pomoći poznavanje psihologije mase. Kriminalitet, odnosno neki njegovi aspekti, je pojava na koju ljudi retko ostaju imuni i zbog toga je pogodna da kod javnosti izazove osećaj straha i zabrinutosti koji potom vode u moralnu paniku. Najpogodniji su oni oblici kriminaliteta u kojima se mnogi ljudi prepoznaju kao potencijalne žrtve. Iz tog razloga vladajuća elita najčešće podstiče tradicionalne moralne panike, među kojima je svakako i panika vezana za mlade, a nasilje među mladima u školama ili na sportskim terenima samo su neki od primera (Ilić, 2017b, str. 301-303). Vladajuća elita pokušava da se dodvori „moralnoj većini“ tako što ističe nemoralnost mladih i sve loše u vezi njih (Ilić, 2017a, str. 167).

Društveni pokreti ili interesne grupe

Često se navodi da su jedni od aktera u procesu nastanka moralne panike i društveni pokreti ili interesne grupe. U čemu leži razlika? Društveni pokreti predstavljaju organizovane grupe većeg broja ljudi koji za cilj imaju sprovođenje ili sprečavanje sprovođenja promena u nekom značajnom segmentu društvenog života. One su pretežno formirane od strane laika koji nisu direktno uključeni u politički život, što im otežava iznošenje svojih stavova i namera u medijskom prostoru (Tompson, 2003, str. 28). Interesne grupe čine uticajni pojedinci udruženi radi ostvarenja sopstvenog cilja, a njihovi interesi mogu biti materijalne ili ideološke prirode. Iako se tradicionalno razdvajaju, materijalne i ideološke ciljeve ponekad nije lako separatisati. U javnosti

se aktivnosti interesnih grupa uglavnom povezuju sa njihovom težnjom ka ostvarenju materijalne koristi, međutim, pripadnici interesnih grupa mogu iskreno verovati u proklamovane ideološke ciljeve grupe (Goode, Ben-Yehuda, 1994, str. 166).

Pripadnici društvenih pokreta koriste četiri načina za ostvarivanje svojih ciljeva, a to su nasilje, protesti i demonstracije, pristup medijskom prostoru i direktno obraćanje javnosti. Nasilje je najmanje zastupljen način borbe aktivista jer za većinu društvenih pokreta upotreba nasilja je veoma rizična, posledice upuštanja u takav vid borbe otvaraju mogućnost hapšenja i pritvaranja učesnika, pa je zbog svega toga mali broj onih koje se koriste nasiljem. S druge strane, protesti ili demonstracije mogu uticati na uspeh aktivista ali i dovesti do neprijateljstva sa onim delovima društva na koje se želi uticati takvim aktivnostima. Najuspešniji način borbe društvenih pokreta je probijanje u medijski prostor koji je za ovakve grupe uglavnom zatvoren. Njihova uspešnost zavisi od stepena otvorenosti društva, odnosno je društvo otvorenije i mediji su slobodniji, a samim tim društvene grupe imaju više šansi da izlože svoje ciljeve široj javnosti. Slično prethodno navedenom načinu borbe društvenih pokreta su i javne kampanje koje predstavljaju oblik direktnog obraćanja javnosti, a najčešće se odvijaju kroz medije (Goode, Ben-Yehuda, 2009, str. 143-144).

Koen je prilikom opisivanja moralne panike oko motociklista i rokerista istekao da društvene grupe organizovane na lokalnom nivou imaju značajnu ulogu u procesu izgradnje kulture društvene kontrole. On je naveo nekoliko primera kako su društvene grupe pokušale da formalizuju određene političke stavove. Jedan od primera koji autor navodi je udruženje hotela i pansiona „*Great Yarmouth*“ koje je pozvalo i druga udruženja te vrste da zabrane ili ograniče pristup svojim objektima „motociklistima i rokerima“, ističući da se moraju preduzeti neke akcije kako bi se njima stalo na put i zaštitilo društvo od „narodnih demona“ (Cohen, 2002, str. 129-130). Društvene grupe koje su se formirale tokom tog perioda su imale jednu važnu zajedničku karakteristiku sa krstaškim društvenim pokretima a to je bilo zagovaranje rigorozne primene zakona i što strožih kazni prema grupama mladih koji su označeni kao neprijatelji (Cohen, 2002, str. 132).

Moralna panika i maloletnička delinkvencija danas

Fenomen moralne panike se iz socioloških tekstova preselio u medijski prostor i postao veoma popularan termin kojim se opisuju razni događaji, poput problema imigranata i azilanata, vršnjačkog nasilja, pedofilije, pornografije na Internetu (Prodović, 2011, str. 383-384). Prema mišljenju Goode i Ben-Yehuda (1994, str. 36), medijska figuracija mladih obuhvata pet elemenata moralne panike, a to su zabrinutost, neprijateljstvo, konsenzus, disproporcionalnost i nestabilnost. *Zabrinutost* se izražava kroz

stalnu medijsku pažnju koja proizvodi „povećan nivo uznemirenosti“ zbog ponašanja određene grupe. *Neprijateljstvo* se otvoreno pokazuje prema mladima koji se smatraju opasnim, dok istovremeno postoji *konsenzus*, odnosno opšta usaglašenost među „običnim građanima“ da postoji pretnja društvenim vrednostima i da ona potiče od mladih. *Disproporcionalnost* se ogleda u okolnosti da je javna zabrinutost veća od realne pretnje. Na kraju se stvara *nestabilnost* jer se zabrinutost javnosti rasplamsava i zahtevaju se akcije koje će uznemirene građane umiriti.

Masovni mediji igraju ključnu ulogu u stvaranju moralne panike u današnjem društvu. Koliko je snažna njihova uloga u kreiranju predstave odraslih o maloletničkom kriminalitetu ukazuje i studija sprovedena u Sjedinjenim američkim državama koja je, oslanjajući se na podatke iz Nacionalnog istraživanja javnog mnjenja o kriminalitetu i pravosuđu, imala za cilj testiranje odnosa između praćenja medijskih sadržaja u vezi sa kriminalitetom i strahom od viktimizacije odraslih. Jedan od predstavljenih rezultata ove studije je stav primećen kod većine ispitanika koji su, prateći medijske sadržaje o maloletničkoj delinkvenciji, izneli mišljenje da bi maloletnicima trebalo suditi kao odraslima u slučaju da su optuženi za delo nasilničkog kriminaliteta (Allen and Whitt, 2020, str. 30).

Istraživanjem u Holandiji² došlo se do zaključka da u izveštavanju medija o kriminalitetu mladih postoji opšta pristrasnost, odnosno prevelika zastupljenost takvih vesti u popularnoj štampi i novinskim blogovima, dok takva subjektivnost nije primetna u ozbiljnoj štampi. Vesti o kriminalitetu mladih su uglavnom preuveličane u poređenju sa činjenicama, često fokusirane samo na incidente, uz premalo konteksta, čime se stvara osećaj nesigurnosti javnosti, dok se istovremeno ne pruža uvid u uzroke i moguća rešenja za problem delinkvencije mladih. Takav vid izveštavanja o mladima je doprineo stvaranju straha od kriminaliteta i mišljenju da je potrebno primeniti represivne mere u cilju zaštite društvenih vrednosti (Ruigrok *et al.*, 2017, str. 921).

Iako su učinioci približno 90% svih zločina punoletne osobe, odrasli često strahuju da ne postanu žrtve kriminaliteta mladih. Strah viktimizacije ove vrste proističe iz predstave javnosti o mladima, pre svega kao učinilaca lakih krivičnih dela, čija meta može postati svako, ali se ističe i da odrasli, takođe, strahuju da ne postanu žrtve teških krivičnih dela. Medijsko izveštavanje o bagatelnim oblicima kriminaliteta, vršnjačkom nasilju i drugim zločinima mladih, i njihovo simplifikovano tumačenje, dovelo je

² I pored toga što je tokom period između 2007. i 2011. godine značajno opao udeo maloletnika u ukupnom kriminalitetu u Holandiji, javnost se nije osećala bezbednije. S toga je sprovedeno istraživanje koje je za cilj imalo utvrđivanje uticaja medijskog izveštavanja o kriminalitetu mladih i intervjuisanje novinara i njihovih izvora kako bi se istražio odnos između novinara, njihovih izvora i mogućih efekata na javnost u pogledu straha od maloletničke delinkvencije (Ruigrok *et al.*, 2017, str. 907).

do stvaranje odbojnosti prema maloletnicima, kao i utisku da su oni razulareni i da se moraju kontrolisati prema zahtevima iz „sveta odraslih“ (Hilfinger Messias *et al.*, 2008, str. 160; Šestak i Vlajić, 2020, str. 75-76).

Često se u medijima govori o nasilju među decom ili „vršnjačkom nasilju“, a čini se da ta tema poslednjih godina sve aktuelnija, pa bi se moglo postaviti pitanje zašto je to tako? Iako su problemi devijantnog ponašanja i nasilja maloletnika i ranije isticali, opšti je utisak da su oni pre bili bolje kontrolisani. Razlog tome je što su, na jednoj strani, pragovi tolerancije bili viši, dok je, s druge strane, socijalna distanca između učenika i odraslih koji ih okružuju bila manja nego što je to slučaj danas. Novonastala situacija je dovela do problema nasilja među decom koji ne možemo adekvatno da rešimo (Ilić, 2017a, str. 169). Napredak tehnologije je omogućio da se „vršnjačko nasilje“ iz fizičkog preseli u virtuelni svet, pa tako danas nije retkost stvaranje moralne panike oko „sajber vršnjačkog nasilja“, čime se skreće pažnja javnosti na ovaj ozbiljni društveni problem. To, naravno, ne znači da „sajber vršnjačko nasilje“ nije društveni problem vredan pažnje, čak je od velike važnosti edukacija dece i maloletnika o potencijalnim pretnjama sa kojima se mogu součiti u sajber prostoru. Međutim, strah i anksioznost, koji su specifični za moralnu paniku koja se lako stvara oko ovog problema, utiču na nuđenje površnih i pojednostavljenih rešenja koja ne dovode do stvarnog „rešavanja problema“. U takvim situacijama lakše je kazniti nekoliko pojedinaca i stvoriti osećaj da se problem rešava, nego se dublje posvetiti razumevanju uzroka nastanka problema i njegovoj rasprostranjenosti, a što bi olakšalo dolaženje do promišljenog rešenja (Waldron, 2014, str. 225).

Još jedna plodotvorna tema za razvoj moralne panike u vezi mladih danas predstavljaju i ubistva u školama. Tragedije ove vrste privlače veliku pažnju šire javnosti i medija, što posledično vodi ka represivnim reakcijama nadležnih institucija pod okriljem zaštite bezbednosti učenika. Dodatno, usled burnih reakcija na događaj izostaje dublje bavljenje korenima problema i razlozima koji su do toga doveli, a hitno se ide ka usvajanju i primeni mera koje za cilj imaju sprečavanje ponavljanja takvih nasilnih incidenata (Stevković, Raspopović i Vasiljević-Prodanović, 2022, str. 662). Prva asocijacija na problem ubistava u školama za mnoge su teški slučajevi koji su se dogodili širom SAD-a o kojima su izveštavali mediji, a što je dovelo do stvaranja slike o njihovoj izuzetnoj rasprostranjenosti (Ilić, 2017a, str. 170). Slučaj masovnog ubistva u Kolumbajnu, kada su dva učenika ubila njih dvanaest i jednog nastavnika a potom izvršila samoubistvo, je primer incidenta koji je izazvao moralnu histeriju iz koje je nastala moralna panika. Dodatni strah javnosti su podstakle brojne mere koje su tada preduzete u cilju zaštite škole, poput instaliranja video nadzora, metal-detektora, angažovanje službe fizičkog obezbeđenja, nošenje identifikacionih kartica i slično (Stevković, Raspopović i Vasiljević-Prodanović, 2022, str. 669). Slična

situacija se dogodila u Srbiji nakon masakra u osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“, nakon što je učenik starosti 13 godina izvršio nezapamćeni zločin u kojem je usmrtio službenika obezbeđenja, devetoro učenika, a ranio još petoro đaka i nastavnicu istorije (BBC, 03.11.2023). Nakon ovog zločina usledio je niz incidenata u školama koji su bili podstaknuti masakrom u Ribnikaru. Učenici su, u šali i nameri da „imitiraju“ maloletnog ubicu, izazvali paniku u školama, što je dovelo do uznemirenja javnosti (RTS, 04.05.2023). Činjenica da učenik koji je učinio masovno ubistvo ne može biti krivično odgovoran, jer u Srbiji deca mlađa od 14 godina ne podležu krivičnopravnoj odgovornosti, dovela je do još veće uznemirenosti javnosti, iz čega su proistekle preterane reakcije vladajuće elite u vidu iznošenja predloga o izmenama zakona kojima bi se ta granica sa 14 godina spustila na 12 godina³ (Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, 2005; BBC, 04.05.2023). Druge prenatlažene mere na kojima se insistiralo nakon događaja su prisustvo većeg broja policajaca u okolini obrazovno-vaspitnih ustanova, uvođenje kontrole pristupa, izmene zakona koje bi olakšale suspenziju problematičnih učenika i slično. Iako ovakve mere umiruju javnost i dočekane su sa odobravanjem, stručnjaci upozoravaju da se u situacijama tokom kojih dolazi do prenatlaženih emotivnih reakcija mora biti izuzetno oprezan, posebno kada je u reč o promenama zakona⁴.

Danas se slika bezbednosnih rizika u školama najčešće dobija posredstvom medija. Načini na koji se prezentuju problemi u vezi sa nasiljem maloletnika u školama utiču i na njihovu percepciju, a potom i na zauzimanje stava u pogledu načina rešavanja problema. Ukoliko se oko određenog društvenog problema stvori moralna panika, ne može se očekivati da njegovo rešavanje bude adekvatno, jer tom prilikom dolazi do haotičnog preduzimanja akcija koje vrlo često dovode i do pogoršanja situacije. Još jedna opasnost po mlade su stereotipi koje mediji koriste kao jednu vrstu oružja za proglašavanje nekoga ili nečega za bezbednosnu pretnju u školama. Mladi se etiketiraju kao tempirane bombe koje u svakom trenutku mogu da eksplodiraju, a senzacionalistički medijski naslovi i tekstovi samo potpomažu takvom stereotipu (Banović i Ilić, 2012, str. 140-141).

---

³ Inicijativa za spuštanjem granice krivične odgovornosti maloletnika sa 14 na 12 godina se često spominje u Srbiji, a uglavnom predstavlja odgovor na rešavanje problema učestalosti nasilja među decom. Pre nekoliko godina se u javnosti govorilo o takvoj mogućnosti kada je u medijima predstavljen problem nasilja među decom u školama, ali do izmena zakonodavstava nije došlo (RTV, 03.01.2020).

⁴ Nakon tragedije u OŠ „Vladislav Ribnikar“ maja 2023. godine medijski sadržaji su bili preplavljeni idejama o izmenama zakonodavstva i spuštanja granice krivične odgovornosti maloletnika sa 14 na 12 godina. Stručnjaci iz različitih oblasti su nudili različite argumente i tumačenja ove teme, a najviši predstavnici vlasti su govorili o mogućnosti snižavanje starosne granice krivične odgovornosti. Nakon što je prošao talas moralne panike koji zahvatio javnost posle tragedije, prestalo se pisati, govoriti i razmatrati u uvođenju promena u domaće zakonodavstvo.

Zaključak

Iako zvanični statistički podaci i stručnjaci govore o sve manjoj zastupljenosti maloletničke delinkvencije u društvu, javnost ne prestaje da bude zabrinuta i uznemirena zbog negativnih ponašanja mladih. Najveću zabrinutost javnosti izaziva nasilnički kriminalitet maloletnika. Takvo stanje povremeno dovodi do stvaranje moralne panike u vezi sa mladima, koja povlači različite prenaplašene reakcije određenih društvenih aktera.

Stenli Keon je istakao da su reakcije medija, javnosti, organa formalne socijalne kontrole, vladajuće elite i pripadnika društvenih pokreta ključne u stvaranju moralne panike. Ipak, uloga medija je posebno značajna u tom procesu. Razlog tome nalazi se u važnosti načina prezentovanja prvobitnog događaja od strane medija, od kojeg zavisi percepcija javnosti o problemu, što dalje utiče na reakcije drugih subjekata. Mediji, u nameri da ostvare što veći profit, često ne razmišljaju o posledicama svojih senzacionalističkih naslova i tekstova, TV emisijama i drugim programima kojima doprinose stvaranju moralne panike. Kako su mladi i nasilje uvek interesantne i intrigantne teme, ne čudi što se mediji neretko opredeljuju za „bavljenje“ maloletničkom delinkvencijom. Kontinuirano stavljanje mladih u negativni kontekst dovelo je do stvaranja atmosfere uznemirenosti i straha javnosti od maloletnih delinkvenata. Usled toga, danas imamo situaciju u kojoj je dovoljno da maloletnik izvrši jedan zločin, jedno ubistvo ili razbojništvo, da bi se javnost uznemirila, a potom i pokrenula lavina reakcija.

Moralna panika u vezi sa maloletničkom delinkvencijom nije nova pojava. Tokom devetnaestog veka se stvorila panika oko mladih koji vrše ulična razbojništva davljenjem žrtvi, dok je period dvadesetog veka obeležila panika oko maloletničkih bandi, „motociklista i roker“, „kukuljica“ i sličnih moralnih panika povezanih sa izgledom i oblačenjem mladih. Moralna panika se i danas često stvara oko mladih i uglavnom je povezana sa različitim oblicima njihovog nasilničkog ponašanja, „vršnjačkog nasilja“ i, sve češće, ubistava u školama.

Mediji i dalje predstavljaju glavne aktere u kreiranju moralne panike oko mladih, a način medijskog izveštavanja o maloletničkoj delinkvenciji dovodi do uznemirenosti javnosti i snažnih emocionalnih reakcija. Stvaranje moralne panike oko nekog društvenog problema najčešće vodi ka neadekvatnom rešavanju istog, pa je stoga važno da akcije zvaničnih državnih organa budu promišljene i racionalne. Iako su ideje o sprovođenju represivnih mera prema ciljanoj grupi za javnost primamljive i dovode do brzog smirivanja situacije, donosioci odluka moraju imati na umu da su to samo privremena rešenja koja neće uticati na suzbijanje maloletničke delinkvencije u društvu.

Reference

- Allen, T. T. and Whitt, A. (2020) 'An examination of the relationship between media exposure and fear of victimization: Implications of the superpredator narrative on juvenile justice policies', *Juvenile and Family Court Journal*, 71(4), 23-34. <https://doi.org/10.1111/jfcj.12185>
- Banović, B. i Ilić, A. (2012) 'Uloga medija u rešavanju problema bezbednosnih rizika u školama', u: Kordić, B., Kovačević, A. i Banović, B. (ur.) *Reagovanje na bezbednosne rizike u obrazovno-vaspitnim ustanovama*. Beograd: Fakultet bezbednosti, 139-151.
- BBC News na srpskom (2023) *Tragedija u Beogradu – ko su nastradala deca iz Ribnikara, a ko Dragan, „čuvar“ koji je đake znao po imenu*. Dostupno na: <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-67285585> (Pristupljeno: 09 Jul 2024)
- BBC News na srpskom (2023) *Tragedija u Beogradu – u kojem uzrastu deca mogu da budu krivično odgovorna*. Dostupno na: <https://www.bbc.com/serbian/cyr/srbija-65480540> (Pristupljeno: 05 Jul 2024)
- Bishop, J. (2014) 'Representations of 'trolls' in mass media communication: a review of media-texts and moral panics relating to 'internet trolling'', *International Journal of Web Based Communities*, 10(1), 7-24. <https://doi.org/10.1504/ijwbc.2014.058384>
- Bremner, M. (1997) *Youth and youth crime: a moral panic a content analysis of four Ontario newspapers*. Master thesis. The Faculty of Graduate Studies of The University of Guelph.
- Cohen, S. (1972) *Folk devils and moral panics: The creation of the Mods and the Rockers*. MacGibbon and Kee Ltd.
- Cohen, S. (1980) *Folk devils and moral panics: The creation of the Mods and the Rockers*. New York: St. Martin's Press.
- Cyr, L. (2003) 'The folk devil reacts: gangs and moral panic', *Criminal Justice Review*, 28(1), 26-46. <https://doi.org/10.1177/073401680302800103>
- Glomazić, H. (2015) 'Uloga medija u socijalnoj konstrukciji realnosti', u: Hughson, M., Stevanović, Z. (ur.) *Kriminal i društvo Srbije: Izazovi društvene dezintegracije, društvene regulacije i očuvanja životne sredine*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 51-61.
- Goode, E. and Ben-Yehuda, N. (1994) 'Moral panics: Culture, politics, and social construction', *Annual review of sociology*, 20(1), 149-171. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.20.080194.001053>

- Goode, E. and Ben-Yehuda, N. (1994) *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. Oxford: Blackwell.
- Goode, E., and Ben-Yehuda, N. (2009) *Moral panics: The social construction of deviance*. John Wiley and Sons. <https://doi.org/10.1002/9781444307924>
- Gray, E. S. (2003) 'Media-Don't Believe the Hype', *Stan. L. and Pol'y Rev.*, 14(1), 45.
- Gur-Arye, M. (2018) 'The legitimacy of judicial responses to moral panic: perceived vs. normative legitimacy', *Criminal Justice Ethics*, 37(2), 141-163. <https://doi.org/10.1080/0731129x.2018.1500130>
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J. and Roberts, B. (1978) *Policing the crisis: Mugging, the state, and law and order*. London: Macmillan.
- Hilfinger Messias, D. K., Jennings, L. B., Fore, M. E., McLoughlin, K., and Parra-Medina, D. (2008) 'Societal images of youth: Representations and interpretations by youth actively engaged in their communities', *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 21(2), 159-178. <https://doi.org/10.1080/09518390701217466>
- Ignjatović, Đ. (2017) 'Kazneni populizam', u: Ignjatović, Đ. (ur.) *Kaznena reakciju u Srbiji – tematska monografija*. Beograd: Pravni fakultet, 11-33.
- Ignjatović, Đ. (2021) *Kriminologija*. Beograd: Pravni fakultet.
- Igrački, J. and Ilijić, LJ. (2016) 'Kriminalitet maloletnika – stanje u svetu i u Srbiji', *Strani pravni život*, 60(1), 185-200.
- Ilić, A. (2017a) *Mediji i kriminalitet – kriminološki aspekti*. Doktorska disertacija. Beograd: Pravni fakultet.
- Ilić, A. (2017b) 'Tradicionalni teorijski pristup u objašnjenju moralne panike', *Godišnjak Fakulteta bezbednosti*, 1/2017, 295-315. <https://doi.org/10.5937/gfb1701295i>
- Ilić, A. (2020) 'Socijalna funkcija moralne panike', *Godišnjak Fakulteta bezbednosti*, 1/2020, 59-75. https://doi.org/10.5937/fb_godisnjak0-29392
- Janković, S. (2018) 'Strah od nasilničkog kriminaliteta', u: Petrović, J., Jovanić, G. (ur.) *Ne nasilju - jedinstven društveni odgovor*. Banja Luka: Centar modernih znanja Banja Luka, 113-122.
- Jewkes, Y. (2004) *Media and Crime*. London, UK: Sage.
- Kashkouljian, E. and Heidari, M. (2021) 'Investigating the Effects of Various Mass Media on Juvenile Delinquency', *Child Rights Journal*, 3(11), 53-63.
- Knežić, B. i Glomazić, H. (2015) 'Medijsko dubljanje žrtava', u: Stevanović, I. (ur.) *Maloletnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 245-257.

- Malešević, K. (2018) '(Ne)odgovornost novinara u izveštavanju o osetljivim društvenim grupama u štampanim medijima', *CM Komunikacija i mediji*, 42/2018, 27-56. <https://doi.org/10.5937/comman13-14559>
- Marsh, I. and Melville, G. (2011) 'Moral panics and the British media—a look at some contemporary 'folk devils'', *Internet Journal of Criminology*, 1(1), 1-21.
- Maširević, LJ. (2007) 'Moralna panika i film', *Sociologija*, 49(3), 249-262. <https://doi.org/10.2298/soc0703249m>
- McRobbie, A. and Thornton, S. L. (1995) 'Rethinking 'moral panic' for multi-mediated social worlds', *British journal of sociology* 46(4), 559-574. <https://doi.org/10.2307/591571>
- Prodović, B. (2011) 'Uticaj medija na stavove i ponašanja čoveka – mediji i moralna panika', u: *Kriza i perspektiva znanja i nauke*. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, 380-390.
- Rahman, O. (2016) 'The hoodie: Consumer choice, fashion style and symbolic meaning', *International Journal of Fashion Studies*, 3(1), 111-133. https://doi.org/10.1386/infos.3.1.111_1
- RTS (2023) *Dan posle masakra – četiri incidenta u školama izazvala deca*. Dostupno na: <https://www.rts.rs/lat/vesti/hronika/5185515/posle-masakra-os-vladislav-ribnikar-cetiri-incidenta-u-skolama-.html> (Pristupljeno: 05 Jul 2024)
- RTV (2019) *Profesor Škulić: Ideje o snižavanju granice krivične odgovornosti maloletnika čudne i naopake*. Dostupno na: https://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/profesor-skulic-ideje-o-snizavanju-godina-krivicne-odgovornosti-maloletnika-cudne-i-naopake_1076921.html (Pristupljeno 05 Jul 2024)
- Ruigrok, N., Van Atteveldt, W., Gagestein, S. and Jacobi, C. (2017) 'Media and juvenile delinquency: A study into the relationship between journalists, politics, and public', *Journalism*, 18(7), 907-925. <https://doi.org/10.1177/1464884916636143>
- Šestak, N. i Vlajić, M. (2020) 'Mladi delinkvent: ispitivanje nekih aspekata medijske konstrukcije identiteta', *Crimen* 1/2020, 68-78. <https://doi.org/10.5937/crimen2001068s>
- Skakavac, T. (2014) *Recidivizam maloletnih učinilaca krivičnih dela*. Doktorska disertacija. Niš: Pravni fakultet.
- Stevković, LJ., Raspopović, A. i Vasiljević-Prodanović, D. (2022) 'Ubistva u školskom kontekstu: kriminološko-viktimološki osvrt', *Društvene devijacije*, 7(1), 662-674. <https://doi.org/10.7251/zcmz0122662s>
- Tompson, K. (2003) *Moralna panika*. Beograd: Clio.

Waldron, L. M. (2014) Cyberbullying: The social construction of a moral panic, in: *Communication and information technologies annual*. Emerald Group Publishing Limited, 197-230. <https://doi.org/10.1108/s2050-206020140000008023>

Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik RS, br. 85/2005.

Zats, M. (1987) 'Chicano youth gangs and crime: the creation of moral panic', *Contemporary Crises* 11, 129-158. <https://doi.org/10.1007/bf00728588>

Moral panic over juvenile delinquency

Ana Nešić^a

Throughout history young people have often been the subjects of moral panics, and society had a tendency to label them as immoral because they had frequently deviated from generally accepted norms. Nowadays, this circumstance has not significantly changed. We are now witnesses that the media often presents young people as bullies and emphasizes their risky behavior. Considering that the actual number of juveniles that are committing such crimes is significantly different, content that primarily comes from media is creating general concern, which then affects the image of young people among public. Although the reactions of various part of society (media, public, formal social control groups, politicians and members of social movements) are important in creating moral panic, the main subject in forming the image of juvenile delinquency is the mass media. The reporting method they use is of great importance in forming public's attitude towards minors, which then leads to an overreaction by a part of society and a stance on how the problem should be addressed. Juveniles violent behavior, peer violence (both in the physical and virtual world), as well as other safety risks in schools, are always alluring topics because they attract great public attention, so it is not surprising that the media often choose to sensationalize these topics. Events presented in that way can easily lead to public panic reactions and exaggeration the seriousness of the situation. Therefore, it is of great importance to keep in mind that conducting repressive measures against minors, which could quickly appease the public, would not lead to solving the causes of the problem, nor to the suppression of juvenile delinquency.

KEYWORDS: moral panic, young people, juvenile delinquency, media.

© 2025 by authors

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International

---

^a Doctoral student, University of Belgrade, Faculty of Security.